

گازوئیل به بورس انرژی بازگشت: پایان قاجاق و افق‌های نوین برای صنایع

با بازگشت گازوئیل به بورس انرژی، اقتصاد ایران فرصتی طلایی برای مقابله با قاجاق گسترده سوخت و تقویت زنجیره تأمین صنایع پیدا می‌کند. آیا این تحول، پایانی بر هدررفت منابع ملی خواهد بود؟

به گزارش پایگاه خبری احیاء نیوز، در حالی که اقتصاد ایران با چالش‌های متعددی در حوزه انرژی دست و پنجه نرم می‌کند، بازگشت گازوئیل به بازار فیزیکی بورس انرژی ایران به عنوان یک تحول مثبت، نویدبخش افزایش شفافیت در معاملات و کاهش هدررفت منابع ملی است.

این اقدام، می‌تواند با ایجاد مکانیزمی رقابتی و نظارت‌پذیر، جلوی قاجاق گسترده این فرآورده نفتی را بگیرد و دسترسی صنایع، معادن و اصناف را به سوخت مورد نیاز تسهیل کند. آمارهای رسمی نشان می‌دهد که قاجاق گازوئیل سالانه میلیاردها دلار خسارت به کشور وارد می‌کند، و بازگشت به بورس انرژی می‌تواند این روند را معکوس سازد.

گفتنی است که گازوئیل در مرداد سال جاری مجدداً به بورس انرژی بازگشت. از این رو اهمیت این اقدام را بررسی خواهیم کرد.

ابعاد بحران قاجاق گازوئیل: از آمار رسمی تا واقعیت‌های پنهان

قاجاق گازوئیل یکی از بزرگ‌ترین معضلات اقتصادی ایران است که ریشه در اختلاف قیمت داخلی و خارجی، ضعف نظارت و شبکه‌های سازمان‌یافته دارد. بر اساس آمار به دست آمده، حجم قاجاق گازوئیل در سال ۱۴۰۰ به ۲۴۱۱ میلیارد دلار رسید. البته این تنها نوک کوه یخ است و حجم واقعی قاجاق بسیار بیشتر است. در سال ۱۴۰۰، کشفیات گازوئیل قاجاق به ۴۸ میلیون و ۶۴۲ هزار لیتر رسید، که این رقم بخشی از کل قاجاق تخمینی ۶ تا ۸ میلیارد دلار سالانه سوخت است.

این روند در سال‌های بعد تشدید شد. در سال ۱۴۰۳، برآوردها حاکی از قاجاق روزانه ۲۰ تا ۳۰ میلیون لیتر گازوئیل است، که معادل ۱۵ درصد تولید داخلی کشور است. مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور، در بهمن ۱۴۰۳ در نشستی با نمایندگان اصناف، اظهار کرد: روزانه ۲۰ میلیون لیتر گازوئیل قاجاق می‌شود. این حجم عظیم نمی‌تواند با روش‌های ساده انجام شود؛ نیاز به شبکه گسترده دارد و باید مشخص شود چه کسانی در این چرخه نقش دارند. عل این حجم از قاجاق نیز واضح است؛ گازوئیل ۳۰۰ تومانی داخلی، در بازار ترکیه حدود ۱.۲ دلار (معادل ۱۰۰ هزار تومان) و در عراق حدود ۰.۵ دلار (حدود ۴۰ هزار تومان) است.

این اختلاف قیمت، انگیزه بالایی برای قاجاق سوخت به کشورهای همسایه ایجاد می‌کند که سالانه میلیاردها دلار زیان به اقتصاد کشور وارد می‌کند. طبق گزارش‌های شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی، قاجاق سوخت سالانه ۶ تا ۸ میلیارد دلار هدررفت ایجاد می‌کند، که بخش عمده آن گازوئیل است.

مالک شریعتی، عضو کمیسیون انرژی مجلس، در آذر ۱۴۰۳ گفت: روزانه ۱۰ میلیون لیتر گازوئیل و ۵ میلیون لیتر بنزین قاجاق می‌شود. همچنین، طبق آمار اتحادیه کشوری، قاجاق گازوئیل روزانه ۸ میلیون لیتر است که سالانه ۶ میلیارد دلار خسارت وارد می‌کند. این قاجاق نه تنها منابع ارزی را کاهش می‌دهد، بلکه ناترازی انرژی را تشدید کرده و صنایع را با کمبود مواجه می‌سازد. در سال ۱۴۰۳، قاجاق سوخت معادل بودجه یک وزارتخانه بود.

تاثیر قاجاق گازوئیل بر صنایع، معادن و اصناف: زنجیره‌ای از خسارات

قاجاق گازوئیل مستقیماً بر بخش‌های تولیدی تاثیر گذاشته و هزینه‌ها را افزایش می‌دهد. صنایع و معادن، که بیش از ۳۰ درصد مصرف گازوئیل کشور را به خود اختصاص می‌دهند، اغلب با کمبود سوخت مواجه هستند. در سال ۱۴۰۳، معادن بزرگ مانند سنگ‌آهن و مس، روزانه هزاران لیتر گازوئیل برای ماشین‌آلات نیاز داشتند، اما سهمیه‌های تخصیصی تا ۵۰ درصد کمتر از نیاز واقعی بود.

گزارش‌ها نشان می‌دهد که سالانه ۱.۴ میلیارد لیتر سوخت تحویلی به معادن قاجاق می‌شود، که این رقم سه برابر مصرف برخی استان‌هاست. وزیر صمت در اردیبهشت ۱۴۰۴ هشدار داد: نباید اجازه دهیم منابع سوختی در مسیر قاجاق قرار گیرد؛ مدیران معادن باید نظارت دقیق داشته باشند.

اصناف کوچک نیز آسیب دیده‌اند. کارگاه‌های تولیدی و حمل‌ونقل درون‌شهری از سهمیه‌بندی ناکارآمد رنج می‌برند. اتاق بازرگانی ایران در اردیبهشت ۱۴۰۴ نامه‌ای به دولت ارسال کرد و خواستار سهمیه‌بندی همدند بر اساس برآوردهای وزارت صمت شد. معاون وزیر صمت تاکید کرد: تأمین گازوئیل برای دیزل ژنراتورها یکی از مهم‌ترین درخواست‌های صنایع است.

قاجاق سوخت باعث افزایش هزینه‌های انرژی شده و تولید را تحت تاثیر قرار داده است. این وضعیت، رقابت‌پذیری صنایع را کاهش داده و منجر به توقف تولید در برخی واحدها شده است.

تاریخچه موفق معاملات گازوئیل در بورس انرژی: ارزش آفرینی و شفافیت

بورس انرژی سابقه‌ای موفق در معاملات گازوئیل دارد. از ابتدای ۱۳۹۴ تا پایان ۱۴۰۳، بیش از ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار تن گازوئیل در رینگ بین‌المللی معامله شد، به ارزش ۱ میلیارد و ۱۳۲ میلیون دلار، با ۱۲ میلیون دلار مزاد رقابت. در سال ۱۴۰۳، شرکت پالایش نفت آبادان ۱۰۵ هزار تن عرضه کرد، به ارزش ۶۴ میلیون دلار. عرضه به دلیل نیاز داخلی متوقف شد، اما اکنون بازگشت آن قریب‌الوقوع است.

بازگشت گازوئیل به بورس، با ایجاد شفافیت از طریق سامانه ثامن، جلوی قاچاق را می‌گیرد؛ چرا که تا حدی عرضه‌ها در بستری شفاف دنبال می‌شود و متقاضیان نیز مشخص هستند. همین امر سبب کوتاهی دست بخش قابل توجهی از دلالتان شده و می‌تواند سبب سقوط آزاد قاچاق سوخت شود.

در نهایت، بازگشت گازوئیل به بورس انرژی می‌تواند اقتصاد انرژی را پایدار کند، قاچاق را کاهش دهد و تولید را رونق بخشد. دولت و بخش خصوصی باید این فرصت را به تحول تبدیل کنند.